

سطح کفایت فعالیتی، اجتماعی و مدرسه‌ای در دختران چاق و دارای اضافه وزن مدارس ابتدایی شهر تبریز

*بهانه سیدامینی^۱ ایوب مالک^۲ مهرانگیز ابراهیمی ممقانی^۳

چکیده

زمینه و هدف: شیوع چاقی و اضافه وزن در بسیاری از کشورهای در حال توسعه بطور چشمگیری افزایش یافته است. چاقی دوران کودکی روی جنبه های مختلف زندگی از جمله دستاوردهای تحصیلی، مهارت‌های اجتماعی، کیفیت زندگی و کفایت اجتماعی اثر می‌گذارد. هدف از این مقاله مقایسه سطح کفایت فعالیتی، مدرسه‌ای و اجتماعی کودکان چاق، دارای اضافه وزن و دارای وزن طبیعی در مدارس ابتدایی دخترانه شهر تبریز بود.

روش بررسی: پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی مقطعی بود. نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ نفر دانش آموز دختر (۷-۱۱ ساله) از مدارس ابتدایی دخترانه تبریز بوده که به روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی بر حسب پایه تحصیلی و نمایه توده بدن، در سه گروه چاق، دارای چاقی کوک بود که دارای ۲۰ آیتم جهت ارزیابی کفایت فعالیتی، مدرسه‌ای و اجتماعی کودکان در خانه، مدرسه و جامعه می‌باشد. داده‌ها با استفاده از نسخه ۱۱/۵ نرم افزار SPSS، ضریب همبستگی پیرسون و آزمون آماری ANOVA تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که هر چند میانگین نمره گروه دارای وزن طبیعی در مقیاس‌های کفایت (فعالیتی، اجتماعی، مدرسه‌ای و کفایت کلی) نسبت به گروه دارای اضافه وزن و چاق، بالاتر است اما نتیجه آزمون آنالیز واریانس میانگین نمرات کفایت فعالیتی و کفایت کل را معنی‌دار نشان داد. ضریب همبستگی پیرسون، همبستگی معکوس و معنی‌داری را بین نمایه توده بدن و نمره کفایت مدرسه‌ای و کفایت کلی نشان داد ($P<0.05$) ولی نمایه توده بدن با کفایت فعالیتی و اجتماعی همبستگی معنی‌داری نداشت.

نتیجه گیری کلی: یافته‌های این مطالعه همبستگی معکوس بین نمایه توده بدن و نمره کفایت مدرسه‌ای و کفایت کلی کودکان را نمایان ساخت بنابراین پیشگیری از چاقی در کودکان می‌تواند در کاهش یا پیشگیری از مشکلات کفایتی موثر واقع گردد.

کلید واژه‌ها: کفایت فعالیتی - کفایت مدرسه‌ای - کفایت اجتماعی - چاقی - اضافه وزن - چک لیست رفتاری کودکان

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۰/۱۳

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۱/۲۸

◆ این مقاله از پایان نامه دانشجویی استخراج شده است.

^۱ مریمی و عضو هیئت علمی گروه پرستاری کودکان دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد، آذربایجان غربی، ایران (*مؤلف مسئول)
شماره تماس: +۹۱۴۱۴۸۴۱۸ Email: Seidaminib@yahoo.com

^۲ دانشیار گروه روانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز، آذربایجان شرقی، ایران
^۳ استادیار دانشکده تغذیه دانشگاه علوم پزشکی تبریز، آذربایجان شرقی، ایران

مقدمه

مدرسه را تحت تأثیر قرار می دهد و کفايت مدرسه ای را پایین می آورد^(۱). مختل شدن روابط میان همسالان به علت غیبتهای مکرر و طرد شدن از سوی همسالان بدليل چاقی کفايت اجتماعی اين کودکان را به خطر می اندازد^(۲). از آنجا که کودکان چاق مانند همسالان خود نمی توانند در بازيها و فعالities گروهي موفق باشند، از ترس اينکه از سوی همسالان خود مورد تمسخر واقع شوند، از انجام فعالities بازيها خودداری می کنند و بدین ترتیب اختلال در کفايت فعالities شدیدتر می شود.

اكثر مطالعات انعام گرفته در ايران به تعیین شبيوع چاقی و اضافه وزن پرداخته اند و پژوهشگر در رابطه با سطح کفايت کودکان چاق و دارای اضافه وزن، به مطالعه ای دست نيافت لذا هدف از اين مطالعه، تعیین سطح کفايت فعالities اجتماعی و مدرسه ای کودکان چاق و دارای اضافه وزن در مقایسه با کودکان دارای وزن طبیعی می باشد.

روش بورسی

پژوهش حاضر يك مطالعه توصيفی مقطعي می باشد که در آن مشکلات کفايت در سه گروه دانش آموزان با وزن طبیعی دارای اضافه وزن و چاق در مدارس ابتدائي شهر تبريز مورد بررسی قرار گرفته است. معيارهای ورود به مطالعه عبارت بودند عدم ابتلا به اختلال شدید حسی - حرکتی یا بیماری مزمن، عدم مصرف داروهای روان گردن، عدم مصرف داروهای خاصی که روی وزن اثر می گذارد (کورتيکوستروئيدها، داروهای ضد اضطراب، داروهای آرامبخش و...)، BMI بالای صد که^(۳) (نمودار رشد) و سن بالای ۱۲ سال.

حجم نمونه بر اساس مطالعه مقدماتی برای هر گروه ۸۶ نفر برآورد گردید که در نهايیت پژوهشگر ۱۰۰ نفر را برای هر گروه از مطالعه (در کل ۳۰۰ نفر) مورد بررسی قرار داد.

روش نمونه گيري در سطح نواحي شهر تبريز، بصورت خوشهاي بوده به اين ترتيب که از ميان مدارس ۵ ناحيه شهر تبريز، بطور تصادفي از هر ناحيه، يك مدرسه ابتدائي دخترانه انتخاب گردید. پس از تعیین BMI، واحدهای پژوهشی بر

چاقی کودکان در سرتاسر دنيا در حال افزایش است. علت نگرانی نسبت به چاقی کودکان، ارتباط آن با خطرات مهم سلامتی می باشد. چاقی کيفيت زندگی، عملکرد فيزیکی اجتماعی و روانی کودکان را تحت تأثیر قرار می دهد^(۴).

چاقی به افزایش وزنی که ۲۰ درصد بیش از وزن ايده آل است گفته می شود، نمایه توده بدن (Body Mass Index) شاخص معتبری برای تشخيص چاقی می باشد که در کودکان بر اساس وزن، قد، سن و جنس تعیین می گردد^(۵). چاقی و اضافه وزن می تواند دستاوردهای تحصیلی، مهارتهای اجتماعی، کيفيت زندگی و کفايت کودکان را تحت تأثیر قرار دهد^(۶). چاقی علاوه بر عوارض جسمی و روانی اثرات معکوسی روی توانایي افراد برای زندگی کردن و عملکرد آنها دارد^(۷).

کفايت یا شايستگی (Competency) در برگيرنده مهارتهای اجتماعی، هيچاني و شناختي و رفتارهایي می باشد که کودک برای سازگاري اجتماعي مطلوب نياز دارد. رفتارهای اجتماعي منفي انعکاسي از مهارتهای اجتماعي کودک می باشد. کسانی که مهارت و شناخت اجتماعي وسیعی دارند احتمالاً از کفايت اجتماعي بالايی برخوردارند. عواملی مانند اعتماد به نفس کودک، اضطراب اجتماعي، عدم سازگاري بين عاليق، مهارتها و توانايي کودک، کفايت را تحت تأثیر قرار می دهد. در دوران کودکی موفق بودن در بازيهای گروهي و پیروي از قوانين پيچیده بازي و در دوران رفتن به مدرسه، مورد قبول بودن توسيط اعضاي گروه و توانايي در ايجاد و حفظ روابط صميمانه با همسالان، جزء مهارتهای کفايت اجتماعي بشمار می آيد^(۸).

تغيرات جسماني عاملی در ايجاد تجربه "احساس متفاوت بودن" از ديگر همسالان سالم بشمار می رود و می تواند به کاهش عزت نفس منجر شود و در مقایسه با همسالان کودک مانع در راه اجتماعي شدن وی به حساب می آيد^(۹). مطالعات نشان داده اند که افراد چاق دارای عملکرد اجتماعي پايان بوده و از مهارت های اجتماعي کمتری برخوردارند^(۱۰).

مشکلات سلامتی مربوط به اضافه وزن، روزهای بیماری غيبيت از کلاس یا تأخير را افزایش داده و متعاقباً کارايی فرد در

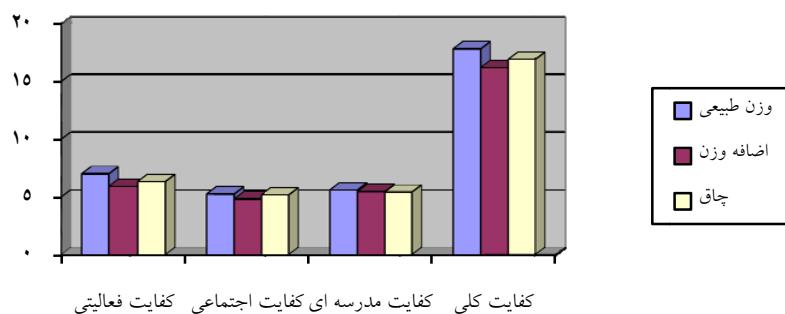
۳۷-۳۹ سطح مرزی و کمتر از ۳۷ سطح بالینی نامگذاری گردید^(۱۲). نمرات اتخاذ شده در هر مقیاس، مشخص شده و در نهایت با استفاده از آنالیز واریانس یکطرفه، نمرات حاصل از مقیاس کفایت در سه گروه با هم مقایسه گردید.

یافته‌ها

میانگین سن کودکان $9/01 \pm 1/41$ بود. نتایج حاکی از آن بود که درصد از اعضای گروه دارای وزن طبیعی، 83 درصد از افراد گروه دارای اضافه وزن و 80 درصد از اعضای گروه چاق در سطح بالینی مشکلات کفایتی قرار داشتند. مقایسه میانگین نمره کفایت در سه گروه تحت مطالعه نشان داد که در کفایت فعالیتی، اجتماعی، مدرسه‌ای و کفایت کلی، میانگین نمرات گروه دارای وزن طبیعی بالاتر از دیگر گروه‌های تحت مطالعه بود (نمودار^۱) و دانش آموزان این گروه از سطح کفایت مطلوبتری برخوردار بودند. در مورد کفایت اجتماعی و مدرسه‌ای، اختلاف معنی‌داری بین میانگین نمرات گروه‌ها مشاهده نگردید (جدول^۱).

در رابطه با تعیین ارتباط خطی بین نمره کفایت با BMI، نتایج نشان داد که ارتباط معکوس و معنی‌داری بین نمره کفایت مدرسه‌ای و کفایت کلی با مقدار BMI وجود دارد ($P < 0/05$)، ولی نمرات کفایت فعالیتی و اجتماعی با ارتباط معنی‌داری نداشت. نتایج آنالیز همبستگی نشان داد که افزایش BMI با کاهش نمرات کفایت مدرسه‌ای و کفایت کلی همراه است (جدول^۲).

اساس پایه تحصیلی و سطح BMI، در سه گروه دارای وزن طبیعی، اضافه وزن و چاق قرار گرفتند. طبقه بندی BMI براساس معیار CDC، به این ترتیب بود که BMI بالای صدک ۹۵ بعنوان گروه چاق، بین صدک ۸۵-۹۵ گروه اضافه وزن و بین صدک ۸۰-۸۵ بعنوان گروه طبیعی نامگذاری شدند^(۲) و از میان آنها بصورت طبقه ای تصادفی برای هر گروه، 100 نفر انتخاب شدند. بدین ترتیب که در کل از هر پایه تحصیلی، 60 نفر انتخاب شدند یعنی در هر پایه تحصیلی، 20 نفر دارای وزن طبیعی، 20 نفر دارای اضافه وزن و 20 نفر چاق بودند که بطور تصادفی انتخاب شده بودند. وزن با ترازو با دقت 100 گرم و قد با قدسنج دیواری با دقت $0/5$ سانتی متر اندازه گیری شد و BMI محاسبه گردید. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش چک لیست رفتاری کودکان (Child Behavior Check List) بوده در سال ۱۹۹۰ توسط اکنباخ (Achenbach) برای تعیین کفایت و مشکلات رفتاری کودکان طراحی شده است^(۱۰). CBCL ابزار استاندارد و مطلوبی برای ارزیابی کفایت اجتماعی، فعالیتی و مدرسه‌ای کودکان می‌باشد و میزان توانایی و مشارکت کودک را در فعالیتهای تفریحی، مدرسه و خانه ارزیابی می‌نماید^(۱۱). روایی و پایایی پرسشنامه در مطالعات قبلی ارزیابی شده است^(۱۲). پرسشنامه پس از شرح هدف مطالعه برای نمونه‌ها و اخذ رضایت آگاهانه برای شرکت در مطالعه، توسط والدین تکمیل گردید. نمره کفایت کلی از مجموع نمرات حاصل از سه مقیاس جزئی کفایت بدست آمد. جمع نمرات کفایت بصورت t-score محاسبه شده و نمرات بالای 39 طبیعی

نمودار شماره ۱: میانگین نمرات کفایت فعالیتی، اجتماعی، مدرسه‌ای و کلی بر حسب چاقی، اضافه وزن و وزن طبیعی در دانش آموزان دختر مدارس ابتدایی شهر تبریز

جدول شماره ۱: ميانگين و خطاي معيار نمرات کفايت فعالتي، اجتماعي، مدرسه‌اي و کلي بر حسب وضعیت BMI در دانشآموزان دختر مدارس ابتدائي شهر تبريز.

P*	چاق	اضافه وزن	وزن طبیعی	کفايت
۰/۰۱۱	۷/۳۱۸ ± ۰/۲۴۲	۵/۹۰۵ ± ۰/۲۶۶	۷/۹۹ ± ۰/۲۵۸	کفايت فعالتي
۰/۲۱۲	۵/۱۵۷ ± ۰/۱۷۱	۴/۸۵۵ ± ۰/۱۵۵	۵/۲۴ ± ۰/۱۶۲	کفايت اجتماعي
۰/۱۲۲	۵/۴۰۹ ± ۰/۰۶۴	۵/۴۵ ± ۰/۰۶۶	۵/۵۸۵ ± ۰/۰۵۹	کفايت مدرسه‌اي
۰/۰۰۵	۱۶/۹۰۴ ± ۰/۳۳۵	۱۶/۲۱ ± ۰/۳۵۲	۱۷/۸۱۵ ± ۰/۳۴۷	کفايت کلي

جدول شماره ۲: ارتباط نمرات کفايت فعالتي، اجتماعي، مدرسه‌اي و کلي با BMI در دختران مدارس ابتدائي شهر تبريز

P	R ²	R*	کفايت
۰/۱۶۹	۰/۰۰۶	- ۰/۰۸	کفايت فعالتي
۰/۴۸	۰/۰۰۲	- ۰/۰۴	کفايت اجتماعي
۰/۰۰۱	۰/۰۴۶	- ۰/۰۲۱	کفايت مدرسه‌اي
۰/۰۴۸	۰/۰۱۳	- ۰/۱۱	کفايت کلي

*pearson correlation coefficient

نتایج تحقیق Hughes (۲۰۰۷) نشان داد که کودکان چاق عملکرد فیزیکی، اجتماعی، مدرسه‌اي و هیجانی پایین تری نسبت به گروه دارای وزن طبیعی دارند. در همه گزینه‌ها، نمرات کفايت گروه دارای وزن طبیعی بالاتر از گروه چاق بود و این گروه نسبت به گروه چاق، در سطح مطلوب تری از کفايت قرار داشتند^(۱۷).

نتایج تحقیق Swallen (۲۰۰۵) نشان داد که در نوجوانهای ۱۴-۱۶ ساله، چاقی و اضافه وزن با عملکرد مدرسه و عملکرد اجتماعی رابطه معکوس دارد^(۱۸).

نتایج مطالعه Williams، کاهش مشخصی در عملکرد فیزیکی و اجتماعی کودکان چاق در مقایسه با کودکان دارای وزن طبیعی نشان داد ($P < 0/001$) اما کاهش معنی داری در عملکرد مدرسه‌اي آنها مشاهده نشد^(۱۹).

نتایج مطالعه حاضر نيز مشابه اکثر مطالعات نشان داد که کودکان دارای وزن طبیعی نسبت به کودکان چاق و اضافه وزن از سطح کفايت مطلوب تری برخوردارند. همچنین نتایج همبستگی معکوس و معنی داری را بين نمره کفايت مدرسه‌اي و BMI نشان داد که اين نتایج مشابه مطالعه Swallen و

بحث و نتیجه گيري

کفايت اجتماعي احساس با ارزش بودن و فرصت شركت در اجتماع را به فرد مي دهد. محيطهای اجتماعي، خانواده، مدرسه و جامعه را شامل مي شوند^(۱۴).

شبکه روابط اجتماعي کودکان در اواسط کودکي تا حد زیادي گسترش و تعداد دوستان و اهميت آنها افزایش مي يابد. اگر کودکان در اين مقطع موفق باشند، بحران روانی - اجتماعي اواسط کودکي را بخوبی پشت سر خواهند گذاشت يعني احساس مي کنند که کار و تلاششان ارزشمند است اما اگر اين مرحله را با موفقیت پشت سر نگذارند احساس حقارت يعني احساس مي کفایتی خواهند کرد^(۱۵).

کودکانی که بخاطر وزن بدنشان مورد تمسخر قرار مي گيرند در بدست آوردن کفايت اجتماعي دچار شکست مي شوند و در نتیجه، از مهارت و کفايت اجتماعي پایین تری نسبت به کودکان دارای وزن طبیعی برخوردار مي باشند^(۱۶).

ارجاع آنان به مراکز مشاوره می تواند در کاهش یا پيشگيري از مشكلات کفايتی در کودکان موثر واقع گردد. با توجه به متفاوت بودن نگرش هر جامعه نسبت به چاقی، نتایج اين مطالعه قابل تعميم به ساير فرهنگ ها يا جوامع ديگر نمي باشد و بررسی اين ارتباط در ديگر فرهنگ ها پيشنهاد می گردد.

تقدير و تشکر

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تبریز می باشد. از همکاریها و حمایت مالی آن معاونت محترم و از کلیه مسئولین محترم دانشکده پرستاری و مامایی تبریز و اداره کل آموزش و پرورش و مدارس ابتدایی دخترانه شهرستان تبریز به پاس همکاریهای بعمل آورده در راستای انجام این مطالعه، تشکر و قدردانی می گردد.

متفاوت با نتيجه Williams بود که تفاوت در نتایج بدست آمده احتمالاً بدليل متفاوت بودن ابزار مورد استفاده برای تعیین کفايت می باشد.

با توجه به اينكه ۷۷/۶ درصد از کل نمونه هاي مورد مطالعه در سطح نامطلوبی از کفايت قرار داشتند که احتمالاً دليل آن تغيير در الگوی زندگی افراد می باشد، می توان نتيجه گرفت که اکثر کودکان امروزی در خصوص ارتقای کفايت نياز به توجه و مراقبت بيشتری دارند. رسيدن به اين هدف، افزایش آگاهی والدين، امکانات ورزشی، تغريحي و برنامه هاي آموزشي در مدارس را می طلبد. با توجه به ارتباط مشاهده شده بين چاقی و مشكلات کفايتی در کودکان مورد مطالعه، اين احتمال می رود که با ورود اين کودکان به دوره نوجوانی و افزایش طبيعی وزن در اين دوران، سطح بيشتری از مشكلات کفايتی مشاهده شود و عوارض جبران ناپذيری برجای بگذارد. به همين دليل پيشگيري از چاقی و سناسيابي کودکان مشکل دار و

فهرست منابع

- 1- Maziak W, Ward KD, Stockton MB. Childhood obesity: Are we missing the big picture? *Obesity Rev*; 2008. 9: 35-42.
- 2-Kliegman RM, Behrman RE, Jenson HB, Marcante KJ. [Nelson Essentials of Pediatrics]. 5th ed. Tehran: Arjomand, 2006. Persian
- 3-Datar A, Sturm R. Childhood overweight and elementary school outcomes. *Int J Obesity*; 2006. 30:1449-1460.
- 4-Fontaine KR, Barofsky I .Obesity and health-related quality of life. *Obesity Rev*; 2001. 2:173-182 .
- 5-Miller-Keane. Social competence. Encyclopedia of Children's Health: Infancy though Adolesce. 2007. Available from: <http://www.childdevelopmentinfo.com/>
- 6-Williams J, Wake M, Hesketh K, Maher E, Waters E. Health-Related Quality of Life of Overweight and Obese Children. *Jama*; 2005. 293: 70-76.
- 7- Swallen KC, Reither EN, Haas SA, Meier AM. Overweight, obesity, and Health – Releated Quality of life among Adolescents: The National longitudinal study of Adolescent Health. *Pediatr*; 2005.115(2): 340-347.
- 8-Segal ME, Sankar P, Reed DR. Research issues in genetic testing of adolescents for obesity. *Nutr Rev*; 2004.62(8): 307-320 .
- 9-Renders CM, Seidell JC, Van Mechelen W, Hirasing RA.Overweight and obesity in children and adolescents and preventive measures. *Ned Tijdschr Geneesk*; 2004.148(42): 2066-2070.
- 10-Hudziak JJ, Copeland W, Stanger C, Wadsworth. Screening for DSM-IV externalizing disorders with the child behavior check list: a receiver-operating characteristic analysis. *J child psychol psychiatr*; 2004. 45(7): 1299-1307.
- 11-Achenbach TM, Edelbrock C. Child Behavior problem Checklist. 2001. Available from: <http://www.unlv.edu/centers/achievement/index.html> .
- 12-Samani S. [A Study of Reliability and Validity of Child Behavior Checklist]. Msc.Thesis, Tehran University; 1997. Persian
- 13- Bilenberg N, petersen DJ, Hoerder K, Gillberg C. The prevalence of child-psychiatric disorders among 8-9-year-old children in Danish mainstream schools. *Acta Psychiatr Scand*; 2005. 111: 59-67.
- 14-Balanced and restorative justic practice: competency developent. <http://ojdp.ncjvs.org/pubs/implementing/contents.html>
- 15-Kaplan SP. [A Child Odyssey: Development psychology]. Tehran: Rasa, 2002. Persian
- 16-Pearce MJ, Boergers J, Prinstein MJ. Adolescent Obesity, Overt and Relational Peer Victimization, and Romantic Relationships. *Obesity Research*; 2002.10(5): 386-393.
- 17-Hughes AR, Farewell K, Harris D, Reilly JJ.Quality of life in a clinical sample of obese children. *Int J Obesity*; 2007. 31: 39-44.

Level of activity, social and school competency in obese and overweight girls of elementary schools in Tabriz city

*Bayanah Seyedamini¹MSc Ayyoub Malek²PhD Mehrangiz Ebrahimi Mamaghani³PhD

Abstract

Background and Aims: The prevalence of overweight and obesity among children has dramatically increased in many developing countries. Childhood obesity affects various aspects of life, including academic achievement, social skills, quality of life and social competency .The purpose of this paper is to investigate the level of activity, school and social competency in obese and overweight children of elementary girls' schools in Tabriz city.

Material and Methods: This research is a comparative-cross sectional study .The sample was 300 students (7-11 years old) of girls elementary schools in Tabriz city, selected based on educational class grade and Body Mass Index (BMI) by random sampling in three groups including normal, overwieght and obese groups. Data were collected by Child Behavior Check List that has a 20 items for assessing the activity, school and social competency of children in home, school and society. Data was analyzed by SPSS –Pc (version 11.5).

Results : The results showed that normal group had greater scores on activity, social, school and total competence than overweight and obese groups ,it means that normal group had a favorite level of competency than others groups. The results proposed reverse correlation between BMI and school and total competency ($P<0.05$). Howeve, BMI had not significant correlation with activity and social competency.

Conclusion: The findings of this study indicated reversed correlation between BMI, school and total competency. So, prevention of obesity can prevent or decrease children's competency problems.

Key Words: Activity Competency - School Competency - Social Competency – Obesity – Overweight - Child Behavior Check List.

Received: 3 Jan 2010

Accepted: 17 Feb 2011

◆This article has been excerpted from MS dissertation

¹Lecturer, Faculty of Nursing & Midwifery, Islamic Azad University-Mahabad branch, Mahabad, Iran.(*corresponding author) Tell: 09141468418 Email: Seidaminib@yahoo.com

² Associate Professor, Department of Psychiatry, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

³Assistant Professor, Department of Nutrition, Faculty of Health and Nutrition, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran